

DÜNYA DÜZENİNE KARILAR KOĞUŞU'NUN PENCERESİNDEN BAKMAK

Nilay Geylanlı Yorgancıoğlu*

ÖZET

Kemal Tahir'in Karılar koğuşu romanı, bir yandan adalet sistemi, ceza sistemi konusunda akıl yürütürken, bir yandan da yaşadığı dünyanın, içinde bulunduğu şartların adaletini sorgular. Okuyucuyu, hapisane hayatının sosyo-psikolojik değerlendirmesi; cehalet; yoksulluk; kadının ekonomik özgürlüğü; cinsel istismar; toplumun suça ve namus kavramına bakışındaki yanlışlar; devlet, yöneticiler ve idareciler; cezaların ıslah edici özelliğinin varlığı- yokluğu sorusu düşünmeye teşvik eder.

Yaşamının en önemli ve üretken yıllarını Anadolu'da bulunan cezaevlerinde geçiren Kemal Tahir, böylece af, hapis cezası, idam cezası, her türlü suç ve suçlu psikolojisi, hem adalet sistemi hem de ahlaki bakımdan Türk toplumunun içinde bulunduğu durumu doğrusu yanlışlarıyla değerlendirme fırsatı bulmuş ve kaleme almıştır. Böylece, yazarın hukuk ve adalet kavramına ilişkin değerlendirmelerinin, dönemi açısından, özellikle de biz hukukçuların baktığı pencerenin dışında bir görüşle bir gerçekliği olduğu söylenebilir. Bu yönüyle, Karılar Koğuşu kitabı hukuk ve adaletin sağlayıcısı kişilere, başka bir gözle değerlendirme yapma fırsatı sunar.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Adalet, Ceza, Suç, Namus, Islah, Kadın, Cehalet ve Yoksulluk

*Avukat, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İnsan Hakları Hukuku Yüksek Lisans Öğrencisi

Giriş

Kemal Tahir'in Karılar Koşu romanı, Türk edebiyat tarihinde, toplumsal konulara eğilen ilk eser olmasa da örnekleri arasında seçkin bir yere sahiptir. Aynı zamanda otobiyografik ipuçları da barındıran bu roman, belki de otobiyografik yönü nedeniyle yazar tarafından yaşadığı dönemde yayımlanmamıştır.

Karılar koşu, bir yandan adalet sistemi ve ceza sistemi konusunda akıl yürütürken, bir yandan da yaşadığı dünyanın, içinde bulunduğu şartların adaletini sorgular. Okuyucuyu, hapisane hayatının sosyo-psikolojik değerlendirmesi; cehalet; yoksulluk; kadının ekonomik özgürlüğü; cinsel istismar; çocuk istismarı; toplumun suça ve namus kavramına bakışındaki yanlışlar; devlet, yöneticiler ve idareciler; cezaların ıslah edici özelliğinin varlığı- yokluğu gibi konularda düşünmeye teşvik eder. Anadolu insanının hem saf, hem fesat, hem kötü, hem iyi yönlerini 1940'lı yılların gözünden tanıtır.¹

Yaşamının en önemli ve üretken yıllarını Anadolu'da bulunan çeşitli cezaevlerinde geçiren Kemal Tahir, böylece af, hapis cezası, idam cezası, her türlü suç ve suçlu psikolojisi, hem adalet sistemi hem de ahlaki bakımdan Türk toplumunun içinde bulunduğu durumu doğrusu ve yanlışlarıyla değerlendirme fırsatı bulmuş ve kaleme almıştır. Böylece, yazarın hukuk ve adalet kavramına ilişkin değerlendirmelerinin, dönemi açısından, -özellikle de biz hukukçuların baktığı pencerenin dışında bir görüşle- bir gerçekliği olduğu söylenebilir. Bu yönüyle, Karılar Koşu kitabı hukuk ve adaletin sağlayıcısı kişilere, başka bir gözle değerlendirme yapma fırsatı sunar.

1. Devlete ve Adalet Sistemine Bakış

Yazar, eserinde adalet ve özellikle ceza sistemi konusunda var olan dünya düzenini eleştirmekle birlikte olması gereken konusunda da akıl yürütür. Ona göre Anadolu Halkının devlete ve adalet sistemine olan güveni çoktan sarsılmıştır; halk, kanun önünde eşitliğe inanmamaktadır. Roman kahramanı mahkûmlara göre, kimsesizlerin hapse atıldığı, nüfuzlu kişilerin yakınlarının kayırıldığı bir düzen vardır.² Adalet sisteminin bu yönüne roman boyunca dikkat çeken yazar, "Kanunu bildin mi? Küçük sineklerin takılıp kaldıkları, büyük sineklerin delip geçtikleri örümcek ağı... Yahut da Artaki'nin müthiş sazı..."³ tanımını da yine romanda verir. Romanda açık bir tanımla dile getirilmese de, adil yargılanma hakkının özlemi sık sık tekrarlanmaktadır.

Böylece, Kemal Tahir'in tasvirinden yola çıkarak, Anadolu insanının kendisini güçsüz ve hatta çaresiz hissettiği, devletin adil düzeni ile vatandaşını korumak yerine güçlü karşısında yalnız bıraktığı fikrine sahip olduğu sonucuna varılabilir. Fakat romanın geneline bakıldığında halkın kafası devlet erki konusunda hayli

¹ Yaman, 2010: <http://kemaltahir.wordpress.com/2010/11/23/kemal-tahir-karilar-kogusu>

² Güldam, 2008: 404

³ Tahir, 1974:406

karışık, bir taraftan adalet sistemini böyle eleştirirken bir yandan da, devletine ve yöneticilere övgüler düzer, gücüne büyük hayranlık duyarlar.

Kemal Tahir ise hem toplum düzeni konusunda, hem de adalet sisteminin işleyişi konusunda bir hayli şikâyetçidir. Ona göre yoksulluk ve cehalet, taşra toplumundaki insanları; adaletsiz, acımasız ve duyarsız bir hale getirmiş, bencilleştirmiştir. Yokluğun verdiği çaresizlik, insanların küçük yaştaki çocuklarını ağır şartlar altında çalıştırmayı makul görmesi ve bunun yarattığı olumsuzlukları, ilahi sonuçlara bağlamalarına neden olmaktadır ki, bu durum, yazar için insanlık dışı bir düşüncedir. Bu izlemini Kel Hasan'ın ağzından aktarır yazar; “Bizim neyimize mektep beyim. Benim kızlar okuyup da ne yapar?” Bunun üzerine veremli kızını iyi beslemesi konusunda Murat Bey'in uyarısına karşılık Kel Hasan'ın alay ederek söyledikleri yazarı dehşete düşürür;

“- Yumurtayı bulsak biz içeceğiz, eti bulsak biz... Şaka mı ediyorsun beyim?

- İyi ama kız ölür!

- Vadesi bittiyse ölür beyim... Vadesi bitmeyen yaşar. Herşey Allah'tan...”⁴

Yazar bu diyalogda hem insanların kendi evladı karşısında bile takındığı kayıtsız tavra isyan eder, hem de Allah'a yüklenen sonuçların ilahi adaletten yoksun oluşundan dem vurur.

Romanda geçen bu diyalog ile yazar yalnızca Kel Hasan'ın kayıtsız bir baba oluşundan yakınmaz, aynı zamanda da çocuk istismarına dikkat çeker. Çocukların küçük yaşta sağlıksız işlerde (“Beton mahzende... İplikler kırılmasın diye mütemadiyen içeriye hususi tesisatla rutubet verilen, yaz kış pencereleri sınıksız örtülü, yanındaki adamın feryadını içtirmeyen rezil bir gürültü ortasında... On iki saat...”⁵) çalıştırılması, bunun için mahkeme kararıyla yaşlarının büyütülmesi, hâkimin küçük yaşta çocukların çalıştırılması ve evlendirilmesi için yaşını büyütme için başvurulara, durumu bilmesine rağmen göz yumması ve iki şahit getiren her başvurunun talebini kabul etmesi hukuk sistemine ve hâkim vicdanına getirilen bir eleştiridir.

Yine yazara göre, toplum, değer yargılarını belirlerken adil davranamaz, ahlaksız olarak addettiği şeyleri belli kimselerin üstüne yıkar, gerisinde olup biteni değerlendirmez ve hatta suçu bir kişinin üstüne yıkmakla yaşadığı rahatlık, asıl suçluları görmesine engel olur. Hatta bazen gerçek suçlu toplumca ödüllendirilir. “Herkes kabahatli de cezayı yalnız Tözey, Hanım, Şefika çekiyor. Hanım'ın oğlancılık eden kocası, Şefika'nın eve orospu getiren efendisi suçsuz mu? Tözey'i Maho Ağa'nın hizmetkârına verdikleri zaman 13 yaşındaymış. Üç aylık gelinken ağa, üstüne hücum ederek cebren ırzına geçmiş.. Şimdi kız kerhanede, Ağa, Akçadağ Belediye Reisi...”⁶. Kadının toplum karşısında, yoksullukla, cehaletle, cinsel istismar, şiddet ve hatta aile kayıtsızlığı karşısındaki imtihanı da yine bu cümlelerle özetlenmiştir. Kadının yaşadığı hayat hoyrat ellere teslimdir, çocukken

⁴ Tahir, 1974:396-397

⁵ Tahir, 1974:393-394

⁶ Tahir, 1974:401

çocuk işçi, çocuk gelin, yetişkin olacak kadar yaşayabilmişse, erkek egemen baskının altında ezilmiş, horlanmış bireydir kadın. Ortada bir ahlaksızlık varsa, kadına yüklenmektedir. Ve yazara göre bu durum, dünyanın adaletsizliğidir.

2. Cezaların Caydırıcılığı ve İslah Edici Yönü

Yazar, ceza kavramı, özellikle hapis ve idam cezaları üzerine de çokça akıl yürütmüş ve biz okurları da akıl yürütmeye davet etmiştir. Ona göre, kanunlarla konulmuş ve devlet organları eliyle icra edilen cezalar, yalnızca genel vicdanı tatmin etmeye yarar; ıslah etmek ve caydırıcı olmak amacına hizmet etmezler. “Velhasıl insanları hangi sebeple olursa olsun, hapse koymak namussuzluktur...”⁷ diyen Kemal Tahir, Nazım Hikmet’e yazdığı mektupta; “Mahpushane berbat yer. İnsanın senelerce bir şeyi fikr-i sabit haline getirmesi ne fenaymış. Yavaş yavaş kendimi nasıl kaptırmışım. Bilmem ki sen de öyle misin? Sanki buradan çıkarsam hiçbir kederim kalmayacak. Ne dersin, bizim dışarda kederli günlerimiz, kederli haftalarımız yok muydu? Bir taraftan da memnun oluyorum. Demek insanoğlunun rezilliğe alışmasının da bir derecesi var. Asırlardan beri devam eden hürriyetsizlik bizi zannettiğim kadar yıkmamış olacak ki, ‘Allah beterinden saklasın,’ diyerek boyun bükemiyoruz. Şimdi aşağıda Hacı Abdullah saz çalıyor. Tam kırk gün cezası kaldı. Yani on bir sene on ay yirmi gün yatmış. 615 hafta, 4335 gün... Dile kolay... On iki sene Hitler namussuzunun Alman milletini aldatıp iktidarı ele almasına, sözde zaferler kazanmasına, dünyayı velveleye verip, her memleketteki hergeleleri ümide düşürdükten sonra gebermesine bol bol yetecek kadar müthiş bir zaman... Hacı Abdullah’ı neden böyle uzun müddet yatırmışlar? Maksat ıslah etmekse, ıslah olup olmadığını kim tespit edecek? Ya, bir sene sonra ıslah olduysa... Sonra Hacı Abdullah’ın yatması neyi hallediyor? İki üç aydır, kendisini tetkik ediyorum. Bu üç ayın manevi faciası, bütün cezalardan müthiş. Artık uyuyamıyor. Uyusa da vücudu dinlenemiyor. İştihası kesildi...”⁸ diye yazmıştır. Metinden anlaşılacağı üzere, yazara göre, hapis cezası insan doğasına ve onuruna aykırı bir cezalandırma şeklidir ve kendi tabiriyle ‘namussuzluktur’. Uzun yıllarını hapis hanesinde geçiren yazarın, hapis cezası hakkındaki düşünceleri günümüz dünyasındaki somut bakış açısı ve çözümden uzak görünse de, bu fikirlerin yazarın yaşam şartları içinde felsefi bir fikir olarak yer alması çok da şaşırtıcı değildir.

Kitapta sıkça söz edilen bir diğer ceza ise ölüm cezasıdır. Kadın için idam cezasının çok ağır bir ceza oluşu ve kitapta tasvirlerle aktarılan idam mahkumunun psikolojisi ve detaylı idam sahnesi ölüm cezasını yeniden düşünmek ve belki de empati kurmak adına bir fırsattır. Hanım Kuzu karakteri ekseninde anlatılan ölüm cezası, aslında hepimize benzeyen kusurları ve iyilikleri olan sıradan bir kadının âşık olduğu erkekle birlikte olmak hayaliyle katil olmaya ve sonra da idam sehпасına giden hikâyesini anlatır. Muhakemeyi ise bizlere bırakır.

⁷ Tahir, 1974:92

⁸ Tahir, 1974:83

Ancak Kemal Tahir, kitap boyunca her ne kadar cezalandırma türleri ve cezaların ıslah edici yönü üzerine eleştirilerde bulunmuşsa da, suç işleyen kişinin de masum addedilemeyeceği, suçunun sadece çevresel şartlara bağlanamayacağı ve cezalandırılması gerektiği düşüncesindedir. Bu düşüncüyü, Hanım Kuzu'dan bahsederken söylediği “Anlaşıldı ama her cahil ve fikara kadın, komşusunun oğluna tutulunca çocuklarının babasını sıçanotu ile zehirlerse... Lakin biz de beraat etsinler demiyoruz. Otuz sene versinler...”⁹ sözleriyle açıkça ifade eder.

3. Af

Yazarın eserde çeşitli yerlerde vurgusunu yaptığı bir diğer olgu ise af ümididir. Türkiye, yakın geçmişinde çeşitli sebeplerle af ilanı çıkarmış, bu özelliği ile de, hukukçu, aydın, sosyolog, psikolog gibi toplumun birçok kesimi tarafından bu meselenin tartışıldığı bir ülke olmuştur. Ancak, yine romanın genel özelliklerinde yer alan bir özellik af konusunun ele alınışında dikkat çeker; af söylentileri bu kez hükümlülerin ve hükümlü yakınlarının gözünden aktarılır. Af ümidi, birçok hükümlüyü hayata bağlayan en güçlü sebeptir.

Ancak, mahkûmlar arasında süren af söylentisinde, yine mahkûmların devletten ümidi kestiği ve hatta devlet gücü altında ezildiği mesajı verilir. Çünkü af kararı konusunda söz sahibi olan kişi, güçlü kişidir. Ve güçlü olan, devlet karşısında ezilmeyeceğinden, affı düşünmeye de ihtiyacı yoktur. “Oğullarını, kardeşlerini onlar jandarma karakolundan çeker, alırlar. Müstantiğe (sorgu hâkimi) bile düşürmezler. İçerde kimsesi olmayan herif, mahpusu niye düşünecek?”¹⁰ Fakat bir yandan bunları söylerlerken, bir yandan da umut etmekten geri kalmaz hapishane ahalisi, af olup da dışarı çıktığında yapacaklarının hayalini kurar, İstanbul'un deyimiyle sanki hapisten çıksa hiçbir derdinin kalmayacağına inanır, müebbetlikler, hatta idamlıklar af ümidiyle teselli edilir. Ne de olsa umut fakirin ekmeği! Kendini her ne kadar zayıf hissetse de, hayatı sürdürme gücünü yine bu biricik ekmeğinde bulur.

4. Cehalet ve Yoksulluk

Malatya cezaevinde çeşitli suçlardan cezasını çekmekte olan kişilerin ortak özelliği cehalet ve yoksulluktur.

Halk, yoksulluk nedeniyle, yaşamını sürdürmek için çırpınmakta ve tek telaşı yaşamak olan bu insanlar, eğitimsiz, cahil kalmaktadır. Halk, Cumhuriyetin yeni kurulmuş olduğu bu yıllarda, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşının arkasından gelen yoksullukla baş etmeye çalışırken, İkinci Dünya Savaşının getirdiği zorluklar ve kriz etkisi ile belini doğrultamaz hale gelmiştir. Anadolu halkının ayağı yalın, başı kabaktır. Onlar için, yiyecek bulmak bir lütuf, eğitim ise, büyük bir lükstür. İnsanları adi suçlara ve toplumca ahlaksız bulunan seçimlere iten

⁹ Tahir, 1974:63

¹⁰ Tahir, 1974:363

en büyük sebep yoksulluktur. Kel Hasan'ın, veremli kızının taze et, süt yumurta yemesi gerektiği tavsiyesi karşısında alay eden bir tavırla eti, sütü bulsa kendisinin yiyeceğini söylemesi açlığın insanları içine düşürdüğü bencil duygunun tasviridir.

Cehalet yalnızca okuma yazma bilmeme şeklinde değil, roman kahramanı kadınların her hareketinde vurgulanır, hele bir de yokluk ile birleşince hayati bir hal alır. Örneğin, Gardiyan Ayşe Ana, yüzündeki halep çıbanının iyileşmesi için her önerilene (toz, çamur gibi) yüzüne sürer, yarasını iyice büyütür, üstelik doktorun yemesini yasakladığı şeyleri yer ve “Acımdan ölmüş demesinler de çok yemiş de çatlasın desinler...”¹¹ der.

Jandarma Başçavuşu'nun Tözey'in kestiği kurbanın etinden askerler için pay istemesine karşılık İstanbullu'nun verdiği mücadele, hem dışarıdakiler cephesinde, hem de mahkûmlar cephesindeki yoksulluğu gözler önünde serer. Kısacası o yıllarda hayat zordur, ister içerde ol, ister dışarda..

Yazar, halkın, fakirliği bu denli yıkıcı bir biçimde yaşaması konusunda yine devlet düzenini eleştirir ve aslında buradan sosyal devlet ilkesine göz kırpar; fakirliğin doğurduğu sosyolojik sonuçları ise mahkûm Hüseyin Dede'nin ağzından dile getirir; “Dünya ters ocak olmuş. Dünya rezil olmuş... Sen dışarıda açlıktan gebersen sana bir lokma ekmek verirler mi? Vermezler. Dışarıda hasta olsan, bedava doktor, bedava ilaç yetişir mi? Ne mümkün... Günde 600 gram tayın almak için mutlaka komşunu vuracaksın. Cürüm işleyen herife, ‘Hak hayat’ yok. Halbuysa şu tayını, muhtaç olana dışarıda versen de bizim sağır, komşusunu vurmasa... Ters ocak...”¹²

Birincil amacı yaşamını sürdürmek olan kişilerin eğitime gereken önemi vermemesi, çocukları işgücü olarak görmesi şaşılacak şey değildir. Fakat eğitimsizliğin doğurduğu sonuçlar da bahsi geçen şartlar altında normaldir. Eğitimsizliğin bir sonucu olarak, kişiler çoğunlukla yanlış tercihler yaparak adi suçlara yönelmektedir. Üstelik bu bilgisizlik, aslında geniş gönüllü olan Anadolu insanının, milliyet ya da din üzerinden ayrımcılık yapmasına neden olmaktadır. Mahkûmlardan Hubuş Bacı, Arnavutları gâvur ve kötü bellekte¹³, asker olacak Abuzer Ermeni olduğu için kötü muamele görürken; kimileri ise, Abuzer'e kötü muamele eden Vali'nin Laz olduğu için gâvur olduğu, bu yüzden kötü bir insan olduğu sonucuna varmaktadır. Yazar'a göre insanın ayrımı kalbinin merhametine göre yapılır. İnsanın gâvurluğu, uyuğundan, dininden değil de, “insafsız, fıkara merhamet etmez bir adam oluşundan ileri gelir.”¹⁴

5. Kadın

¹¹ Tahir, 1974:11

¹² Tahir, 1974:363

¹³ Tahir, 1974:27

¹⁴ Tahir, 1974:360

Kemal Tahir romanında kadın, toplumsal baskıları ve namus yükünü tek başına sırtına almış, ayrımcılık ve horlanma ile karşı karşıya kalmıştır. Çoğunlukla okul yüzü görmemiş, yoksullukla sınıanıp, küçük yaşta elverişsiz şartlarda çalışmaya başlamış, fabrikalarda ucuz işgücü olarak görülmüş ve çocukluk çağında gelin olmuşlardır. Dünya iyi bir yer değildir; çocuk yaşta kadınlar ve hatta erkek çocukları cinsel istismara uğrar, ki toplum da ceza sistemi de yine asıl mağduru cezalandırmak suretiyle rahatlatır vicdanını. Cezaevindeki hükümlü kadınların birçok hareketini hoş görür İstanbullu Murat; erkek mahkûmlara duyduğundan daha derin bir keder ve şefkat hisseder onlara karşı. Çünkü hapisane kadın için değildir. Hatta gönüllerini hoş tutmak için de elinden geleni yapar. Dilekçelerini yazar, para kazanmaları için çamaşırlarını yıkatır... Hatta, Murat Bey'in yufka yürekli olduğunu bilen cezaevi müdürü ve başgardiyen önce Hanım'ın idama götürüleceğini Murat Bey'den saklar, öğrenmesinin ardından ise, Hanım'ı idama götürürken yatıştırması için Murat Bey'den yardım isterler. Murat Bey bu görevi yerine getiremeyeceğini söyler ve reddeder.

Kadınlar, Anadolu toplumunda ahlaki değerleri ve namus yükünü üstüne almaktadır. Hanım'ın Ali ile zinaya devam etmek yerine kocasını zehirlemesi, Gardiyen Şefika'nın kocasının eve hayat kadınları getirmesine rağmen, sadece Şefika'nın kocasından başkaları ile yaşadığı ilişkilerin toplumca kınanması, Tözey'in tecavüze uğramasının ardından kocası tarafından kabul görmemesi ve böylece geneleve düşmesi hep aynı sebeptendir. Tüm bu kadınlar, yalnızca kanunlar tarafından değil, toplumun nazarı ile de cezalandırılmış kişilerdir. Fakat erkek egemen toplumun bir eseri olarak, onlara bu kötülükleri yapan ve yaptırın erkekler hep bir şekilde aklanmış ve hatta mağdur sıfatına bürünmüştür.

Kadının ekonomik özgürlüğünü kazanması, kendisini bu karamsar tablodan çıkartmakta, çok önemlidir. Kemal Tahir, kadının ezilmiş oluşuna, hor görülmüş kaderine isyan eder, değişsin ister. Ezilmiş kadına büyük bir üzüntü, ayakları yere basan kadına ise büyük bir saygı duyar.

Kemal Tahir, kadının toplumsal yapıdaki yerinin iyileştirilmesini her ne kadar çok önemseseye bile, onun algısındaki ideal kadın, biraz yaşadığı dönemin değer yargıları, biraz da hapisanedeki bir erkeğin hislerinin etkisiyle, geleneksel yapıdadır. Aslında büyük bir saygı duyduğu ve kendine örnek aldığı dostu Nazım Hikmet'in karısı gibi olmalıdır ideal kadın, sadık, erdemli, dirayetli olmalıdır, Piraye gibi...¹⁵ Başgardiyen'in en küçük kızı Selime'nin ağzından anlatır ideal kadını; "Bir kere ahlaki güzel.. Anamın babamın sözünü dinler. Sonra çalışır. Dairede herkes onu sayar. Akıllıdır. Çok gülmez. Sinemaya gitmez. Elin kızları gibi boya sürmez..."¹⁶ Selime'nin sözünü ettiği kız, ablası Nebahat'tir. Bütün romanın genel havasının aksine, Nebahat tertemizdir. Murat Bey, romanın sonunda, hayat kadını Tözey için hissettiği güçlü duyguları, ideal kadına değişir ve Nebahat'le nişanlanır. Yazarın gerçek hayatta, Malatya Cezaevinde bulunduğu

¹⁵ Ran, 1983:261

¹⁶ Tahir, 1974:119

yıllarda bahsedilen özelliklerde, Melahat isminde bir bayanla nişanlandığına dair belgeler mevcuttur.¹⁷

Murat Bey, en genç çağlarını hapisanede geçirmiş olmasına rağmen kendisine büyük bir hayranlık ve minnet duygusu besleyen hükümlü kadınlardan, asla faydalanmaz. Ama yine de, genç bir erkeğin kadınsız geçen yıllarının izleri görülür kitapta, böylece birçok kadın kahramanın fiziksel tasvirleri ve cinsel geçmipleri konu edilir.¹⁸

6. İyiliğe Bağlanan Umut

Romanın genelinde her ne kadar dünya düzeninin adil olmadığı, insanların kötü yaşam şartları altında ezilmişliği sık sık vurgulansa da, iyilikten ve iyi insanlardan umut asla kesilmez, ki hatta bu insanların varlığı yaşama sevincini beraberinde getirir.

Romanın ana karakterlerinden Tözey, hayat kadını olarak, toplumun değer yargılarına ters görünmesine rağmen, insani yanının ağır basması, mertliği, yardımseverliği ile dikkat çeker. Üstelik bu insancıl hali, yalnızca okuyucuya bırakılmış bir bakış değildir, diğer karakterler de birçok kere takdirlerini açıkça ifade eder.

Yazara göre, iyi insan, içinde bulunduğu zor şartlara rağmen içindeki cevheri ayakta tutan insandır; yürekli, başkasına da hiç düşünmeden ve hiçbir çıkar gütmeyen faydalı olabilen insandır. Roman, birbirinin canına kıyan, malına, namusuna göz diken insanları anlatırken, bir yandan da olanca yoksulluğuna rağmen insanlık sevgisini kaybetmemişlere selam eder. Aduş'un babası Hamal Abuzer, (Ermeni olduğunun öğrenilmesinin ardından) yalnız kalacak üç küçük çocuğu göz ardı edilerek, yaka paça askere alınınca, en büyüğü yedi yaşındaki bu çocuklara bakacak aile gerekli olur. Ancak, hapisanenin varlıklı kimseleri olmakla övünen ağalar, çocuklara –çok küçük ve bakımsız oldukları, çalışmaya uygun olmadıkları gerekçesiyle- sahip çıkmaz. Buna karşılık, mahkûm Cumalı, üç karısı ve bir düzine çocuğunun yüküne rağmen, en büyük çocuğu almakta tereddüt etmez. Cumalı, çevresinde kumarbaz bilinen bir kimsedir, üstelik zamanı şartlarında dindar olmaması ile de göze çarpar, fakat o kadar zengin ve dindar mahkûmun arasında tek hayırseverdir. Diğer iki çocuğun birini Cezaevi Müdürü, diğerini ise dar, sabit gelirlili ve bakmakla yükümlü olduğu dört çocuğuna rağmen belediyenin sağlık memuru İbrahim Bey evlatlık alır. Yazar hikâyeyi Murat Bey'in ağzından tamamlar:

“Malatya belediyesi sıhhat memuru İbrahim Beyin pençeli kunduralarının topuğu gene aşınmıştı. Merkez Cezaevi Müdürünün giydiği pantolon dizlerinden ve arkasından kendi renginden kumaşla yamalıydı.

¹⁷ Acehan, 2012: 127,130; Yazoğlu, 1993: 194, 265

¹⁸ Gülendamlar, 2008:404

<<Allah Beterinden saklasın...>> Fıkara olmak da galiba yavaş yavaş yegâne fazilet haline geliyordu. Fıkaraaların yürekleri altın suyuna batırılmadığı için galiba... Yoksullukla imkânsızlığı derilerinde değil, iliklerinde hissettiklerinden... Birisi <<cesaret bir çeşit vatandır.>> demiş. Acaba fıkaraalık da mı bir çeşit vatan?"¹⁹

Sonuç

Birçok hikâyenin ve karakterin birleştiği bu roman, bizleri, adaletten hem bu dünyada, hem de inanç dünyalarında yeterince nasibini alamamış bir yığın kederli insanın yanlışları, doğruları; insanca ve insanlık dışı halleriyle tanıştıır. Romandaki tüm kahramanlar 'drama düşmüş; hayatının takılı kaldığı yeri yaşayan insan'dır.²⁰ Aslında gerçek dünyanın hikâye edilmiş halidir, yani hep bir yokluk duygusunun... En kötü karakterine bile öfkeden çok acımayla bakarsınız. Aslında, ceza hukukunun amacına uygun bir bakış açısıyla, failin haklı sebeplerini de göz önünde tutarak. Romanda anlatılanlar, ilk defa duyduğumuz ve ilk defa üzerine düşündüğümüz şeyler değildir ancak, bu defa şimdiye kadar bulunduğumuz yerden farklı bir bakış açısıyla değerlendirmemizi sağlar; belki de mahkemeye düşüldüğü anda adaleti aramaya başlamaktır yanlışımız; adalet, toplumun en küçük basamaklarında, ekmek yediğin sofrada, namus diye tanımladığın olguda, inandığın değerde, işlediğin toprakta, kısacası hayatın her alanında aranmalıdır. Mahkemeye düştükten sonra aranan adalet, ancak kederli bir öyküye konu olabilir.

Bütün bu anlatılanlara karşılık, "Mutlu olmak mümkün müdür?" sorusunun yanıtı olumlu verilir mi bilmem ama, ümitli olmak mümkündür. Kemal Tahir'in de dediği gibi;

"Marifet bir meramı anlatmakta değildi. Anlaşılacak, işe yarar bir meramı olmaktadır; insanların işine yarar bir meram. 'Hangi meram bakalım?' İnsan da birkaç türlü. Ümitli insanın işine yarayacak söz. Ümitli insan... Yani alın teriyle yaşayan... Ölümü ancak, çıkageldiği halde, birkaç saniye düşünmeye ancak vakit bulmuş ve bütün ömrünü yalnız yaşamaya ve kendisiyle beraber ve kendisinden sonra nesil nesil yaşayacaklara faydalı olarak kullanmış insana faydalı bir meram... Mesela Piraye'ye faydalı bir meram..."²¹

Kaynakça

1. Acehan, A. (2012). Sürgünle Gelen Aşk. İçinde: Karadeniz Araştırmaları Kış 2012 (s. 123-135).
2. Güldam, R (2008). Kemal Tahir'in Kadın Mahkûmları: Karılar Koğuşu. İçinde: International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 3/2 Spring 2008 (s. 382-408).

¹⁹ Tahir, 1974:379

²⁰ Refiğ, 2000: 30, 76-77

²¹ Tahir, 1974:381

3. Ran, N. H. (1983). Kemal Tahir'e Mapushane'den Mektuplar. İstanbul: Adam Yayınları.
4. Refiğ, H. (2000). Gerçeğin Değişkenliği Kemal Tahir. İstanbul: Ufuk Kitapları.
5. Tahir, k.(1974). Karılar Koğuşu. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
6. Yaman, M. A. (2010). Kemal Tahir, "Karılar Koğuşu", <http://kemaltahir.wordpress.com/2010/11/23/kemal-tahir-karilar-kogusu/>, 23 Kasım 2010.
7. Yazoğlu, C. (1993). Kemal Tahir; Notlar, Mektuplar. İstanbul: Bağlam Yayınları.